

Bazar, 24 avqust 1919-cu il, nömrə 259

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 27 zülqədətül-haram sənə 1337. 24 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axıncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

“AZƏRBAYCAN” QƏZETƏSİ KONTORU TƏRƏFİNDƏN

Qəzetəni nəşr etmək üçün məxaric artdığından, kağızın və bir para mətbəə materiallarının bahalandığından dolayı “Azərbaycan” qəzetəsi nəşriyyəti həmin avqust ayının 23-dən müvəqqəti olaraq qəzetənin tək nüsxəsi fiyatını 2 manat etməyə məcbur olmuşdur. İşbu abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-ədək hesab olunur.

“İTTİHADİ-İRANİYAN” MƏKTƏBİNDƏ

Daxil olmaq istəyən şagirdlərin ərizələri qəbul olunmaqdadır. Xahiş edənlər hər gün saat 9-dan 1-ədək məzkur [adı çəkilən] məktəbin sabiq binasında (Sadovaya nömrə 19) idarəyə müraciət edə bilərlər.

idarə
7487

GECƏ KURSLARI

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” heyəti-idarəsi tərəfindən kübara (böyük

lərə) məxsus gecə kursları açılmışdır. Həman kurslarda ibtidai farisi, türki, rusi, hesab tədris olunacaqdır. Oxumaq arzusunda bulunan zəvat [şəxslər] hər gün saat 9-dan 1-dək “İttihad” məktəbində idarəyə müraciət edib adlarını qeyd edə bilərlər.

7486

SİRK “MODERN”

Yekşənbə günü avqustun 24-ndə 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 57-ci günüdür.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Buyvolov – Staroşvili.

2-nci: Oleynikov – Yemelyanov.

3-ncü: Raqenbaum – Kreçetov.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında.

Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də.

Elan: Təzə artistlər və pəhləvanlar gəlir.

7483

**QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]**

Posta və Teleqraf nazirinin əmrnamələri

Əmrnamə 86

Bu ağustosun 11-dən 1919 sənəsi Bakı telsiz teleqraf qəbul mövqifinə [stansiyasına] radio-teleqramçı Sergey Lıkov baş telsiz teleqraf müxəbirçiliyinə təyin olunur.

Əmrnamə 87

19 ağustos 1919

Bakı Baş Teleqraf Bürosunun müdiri Abbas bəy Ağayev müvəqqəti olaraq dəftərxanamın 1-ci şöbəsi müdiriyyətinin idarələnməsinə götürülür. Bakı Teleqraf Bürosunun müdiri müavini Aslan bəy Mirzəyev yenə müvəqqəti olaraq məzkur müdirin yerində müdir təyin olunur. Hər ikisi ağustosun 20-dən etibarən təyin olmaqla, ifa etdikləri vəzifələrinə mü-tənəsis maaş alacaqlar.

Posta və Teleqraf naziri:

Camo Hacinski

Dəftərxana baş müdiri: Blajevski

**AZƏRBAYCAN
MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA**

Xariciyyə nazirinin bəyanatı*

Məclisi-Məbusanın 14 avqust tarixli iclasında Sosialistlər fraksiyası tərəfin-

* Qəzetəməzədə sırada 11, 14 və sonra 18 avqust tarixli iclaslar ikən, Xariciyyə naziri həzrətlərinin bəyanatını növbədənəxaric olaraq biz dərc etməyi lazım bildik. Gələcək nömrədən, əvvəlki qayda ilə sırası ilə yazılacaqdır.

dən Denikin təhlükəsi və məmləkətin əhvali-hazirəsi [hazırkı vəziyyəti] haqqında hökumətə bir sual verilmişdi. 18 avqust tarixli iclasda Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərov həzrətləri həman suala cavabən böylə bəyanat vermişdir:

Möhtərəm məbuslar! Keçirməkdə olduğumuz halların əhəmiyyətini dərklə, hökumət bu suallara cavab verməyə hazırıdır. Bilxassə ki, hökumət özü ən yaxın zamanda Parlaman və camaata xarici övzamız [vəziyyətimiz] haqqında məlumat vermək təsəvvüründə idi.

Sosialistlər tərəfindən verilmiş olan sual bir neçə maddədən ibarətdir ki, onların da ümdəsi donanma, xətti-hüddud [sərhəd xətti], məmləkət daxilində Denikin agentlərinin fəaliyyəti və ümumiyyətlə “Denikin təhlükəsi” adlandırıla biləcək bir neçə sair məsələdir. Bu suallara ətraflı cavab vermək üçün mən qabaqca diqqətinizi yaxın keçmişə cəlb edə-rək bəzi əmləri [işləri] xatırlatmaq istədim.

Məlumunuzdur, general Denikin qoşununun Dağıstan üzərinə hərəkəti və Petrovsk [Mahaçqala] ilə Dərbəndin işğalı xəbəri yetişdikdə, Azərbaycan əhalisi burasını məmləkətin səlamət və tamamıyyətinə və dövlətin istiqlalına böyük bir təhlükə sayaraq bir həyəcana düşmüşdü. Həmişə camaatın mənafeyini gözləyən hökumət dərhal Könüllü ordunun irəli hərəkətini dayandırmaq üçün lazımı tədbirlər gördü. Bu tədbirlər iki cür idi. Birisi sırf əsgər tədbirləri idi ki, Hərbiyyə Nəzarətinə aid olduğundan, mən bu xüsusdan bəhs etməyəcəyəm. Digəri də siyasi-diplomasi tədbirlər idi.

Siyasi iqdamatımız [addımlarımız] isə

general Denikinə etdiyi köməklərə görə onun nəzərində böyük nüfuz və etibara malik olan İngilis Komandanlığına kərratla [dəfələrlə] protesto ver[il]mişdir. Bu iqdamat və protestolar nəticəsində İngiltərə Hökuməti bir xətti-hüddud təyin etdi ki, bu xüsus vaxtilə Rəisi-vükəla [Baş nazir] tərəfindən bu kürsüdən sizə xəbər verilmişdir. Fəqət xətti-hüddud təyini və İngilis Komandanlığı tərəfindən Könüllü ordu qoşunlarının həman xətt ötəsinə çəkilməsinin qəti surətdə tələb edilməsinə baxmayaraq, Könüllü ordu qoşunları bu vaxtadək Dərbənd və ümum Dağıstanda qalmaqdadır. Bu münasibətlə kərratla İngilis Komandanlığına yenidən protestolar verdikdə də nəticəsiz qaldı.

Sonra iyunun 28-də mən Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkori ilə bərabər ingilis heyəti-əsgəriyyəsi rəisi general Korinin yanına gedib müsahibədə bulundum. Könüllü ordu barəsində ilk dəfə bildik ki, general Denikin Dağıstanı könüllü qoşunlardan təmizləmək istəməyib, biləks [əksinə] oranı kəndi daireyi-nüfuzuna [nüfuz dairəsinə] daxil etmək istəyir və bu xüsusda İngiltərə Hökuməti ilə müzakirətdə [müzakirələrdə] bulunur.

General Kori bizim bu məsələyə nə nəzərlə baxdığımızı bilmək istədi. Buna cavabən bu xüsusda bizim nəzərimiz və rəyimiz müəyyən olduğunu qeydlə, dedik ki, hal-hazırda bizi ən artıq maraqlandıran budur ki, İngilis Komandanlığı və hökuməti bu işə nə nəzərlə baxır. Çünki həmişə bizi inandırırırdınız ki, general Denikin İngiltərə Hökuməti tərəfindən xətti-hüddud haqqında qoyulmuş qərara əməl edəcəkdir. Halbuki həqiqətdə əməl etməyirdi. Bu müsahibədən biz anladıq ki,

general Denikin barəsində İngiltərə Hökuməti siyasətində təbəddülət [dəyişiklik] vəqə olmuşdur. Fəqət heç bir müəyyən və həqiqi nəticə əldə edəmmədik.

Avqust ayının 4-ünədək əhval böylə qeyri-müəyyən bir surətdə qalırdı. Həman avqustun 4-də İngiltərə Komandanlığı hökumətimizə rəsmi surətdə xəbər verdi ki, yeni xətti-hüddud təyin edilmişdir və həman xətt Samur çayı boyu ilə yəni Bakı quberniyası sərhədi ilə keçir. İngilis təbliğati-rəsmiyyəsinin [rəsmi bildirişinin] surəti budur:

İngilis Baş Ərkani-hərbi [Baş Qərar-gahı], 27-ci firqə [diviziya], Bakı 4 avqust 1919

Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi Rəisi-vükəlasına:

Alişan [Əlahəzrət]! 11 iyun 1919 tarixli 39/244 nömrəli təliqəmə [rəsmi məktubuma] istinadən sizə xəbər verirəm ki, Əlahəzrət Kral hökumətindən Komandanlığa böylə bir teleqraf gəlmişdir:

Qərar verilmişdir ki, Zaqafqaziya ştatları ilə general Denikin arasında irəlicə təyin edilmiş olan xətti-hüddud dəyişərək, Dağıstan, Könüllü ordu məntəqeyi-nüfuzuna daxil edilsin.

Dəyişmiş xətti-hüddud şimdi Bzıb çayı mənsəbindən başlayaraq, onun şimalında Suxum oblastı sərhədi ilə gedir; oradan şərqlə dönərək Suxum, Kutais və Tiflis quberniyalarının şimali sərhədi ilə keçir və şərqlə dönərək Dağıstanın cənubi hüddudu ilə keçəcəkdir. Hazırkı dəyişmiş xətti-hüddud xəritəsi göndərilir.

Teleqrafda təkrar edilir ki, Zaqafqaziya cümhuriyyətləri Könüllü ordu müqəbilinə təcavüzkarənə çıxışdan saqınmalı və general Denikinə heç olmazsa

Bəhri-Xəzər donanması üçün [neft] verməklə kömək etməlidirlər. Eyni zamanda, bolşevik qüvvələrinə neft verməməlidirlər.

Bundan əlavə, teleqrafda göstərilir ki, buna əməl edilmədiyi təqdirdə İngiltərənin xeyirxahlığını qeyb edər və Əlahəzrət [Kral] hökuməti üçün general Denikindən məzkur [deyilən] xətt şimalında dayanmağı tələb etmək qeyri-mümkün olar.

Şübhəsizdir ki, bu xəbəri biz lazımi cavabsız buraxa bilməzdik. Bu münasibətlə İngilis Komandanlığına bir nota verərək bildirdik ki, yeni xətti-hüddud haqqında İngiltərə Hökumətinin qərarı bizim hökumətimiz üçün naghəni [gözlənilməz] bir şeydir və çünki İngilis Komandanlığı bizi inandırmışdı ki, general Denikin qoşununu əvvəlki xətti-hüddud ötəsinə çəkəcəkdir, ona görə də vəziyyəti-hazirəni olduğu kimi təhkim edir.

Hökumətimiz yeni xətti-hüddud təyini qeyri-məqbul ədd [hesab] və əskisində israr edir. Təvəqqe etmişdik bu xüsus İngiltərə Hökumətinə bildirilsin. Fəqət bu vaxtadək İngiltərə Hökumətindən bir cavab yoxdur.

Donanmaya gəlincə, bildirməliyəm ki, indi daha artıq kəsbi-şiddət etmiş [kəskin hal almış] olan bu məsələ (gəmilərin Denikinə verilməsi) irəlicə də əhəmiyyətli bir mərkəzdə idi. Bəhri-Xəzərdə Azərbaycanla düşmən olan qüvvənin bulunması həmişə hökumətimizi düşündürmüşdür. Hökumət sahillərimizin, xüsusən paytaxtımızın təmini üçün tədbirlər düşünmək məcburiyyətindədir və o vaxt təmin edilə bilər ki, dənizdə hökumətimizin binagüzarlığında [sərəncamında] davadə gəmiləri olsun. Ona görə, hələ gene-

ral Tomson Bakıda olan zaman hökumət bu xüsusunu ona bildirərək, donanmanın bir qisminin bizim əlimizdə olması lüzumunu göstərirdi. Tomsonu əvəz etdikdən sonra general Kori nəzdində dəxi böylə təşəbbüslər edildi.

Zaqafqaziyadan ingilislər gedib italyanlar gəlmək məsələsi çıxdıqda İtaliya heyəti-əsgəriyyəsi rəisi Qabba ilə müsahibə əsnasında donanma məsələsi açıldı və polkovnik Qabba donanma məsələsini bizim nəfimizə [xeyrimizə] həll etmək və lazım gələrsə istənilən miqdarda müəllimi-bəhriyyun [donanma instrukturları] verməyə hazır olduğunu bildirdi.

Möhtərəm məbuslar! Necə ki, sizə məlumdur, italyanlar daha buraya gələcək olmadılar və donanma yenə İngilis Komandanlığı ixtiyarında qaldı. Komandanlıq bizi inandırdı ki, bütün ingilis qoşunları çıxıb getsələr də donanma kimsəyə verilməyəcəkdir. Buna baxmayaraq, Bakıda müntəşir [nəşr olunan] “Rossiya” qəzetəsinin 30 iyul tarixli nömrəsində yazılmışdı ki, donanma Könüllü orduya verilir.

Bununla əlaqədar olaraq mən İngilis Komandanlığına müraciətlə sorğu verdim və bildirdim ki, donanmanın bir qisminin könüllülərə verilməsi Azərbaycanın səlaməti-mülkiyyəsinə dənizdən təhdid altına alır və bir çox müşkülət çıxarır. Binaənileyh [ona görə], donanmanı verməməlidir. Protestomuza cavabən İngilis Komandanlığı xəbər verdi ki, bu xüsusunu Ali Komandanlığa bildirər.

Sonra, avqustun 4-də İngilis Komandanlığına müraciətlə məmləkətimizi dənizdə mühafizə üçün hanki şəraitlə olursun Könüllülərə verdiyi qədər gəmi-

nin bizə də verilməsini təklif etdik. Buna cavab verdilər ki, Bəhri-Xəzər donanması ancaq bolşeviklərlə mübarizə üçün və bu siyasətin davam etdiyi müddətə əmələ gətirilmişdir. İngilislərin buradan getmələri qət edildikdə [qərar verildiyi zaman] İngiltərə Hökuməti donanmanın general Denikinə verilməsini əmr etmişdir.

Burasını da demək lazımdır ki, İngilis Komandanlığı ilə müzakirət əsnasında həmişə deyirlər ki, Denikinə silah, ləvazım, hər nə verilsə bolşeviklərlə mübarizə üçün verilir. Donanmanın Denikinə verilməsi münasibətilə general Kori bizə xəbər verdi ki, Yekaterinodardakı ingilis heyətini ən müsbət bir surətdə inandırır ki, donanmadan Bakı müqabilinə istifadə edilməyəcəkdir və Denikin qoşunları Azərbaycan əleyhinə heç bir iqdamatda bulunmayacaqlardır.

İngilis Komandanlığından xahiş etdik bizim Bəhri-Xəzər donanmasını istəməmizi İngiltərə Hökumətinə bildirsin. Fəqət bu vaxtadək hələ cavab alınmamışdır. Bundan sonra da ingilis qoşunlarının Zaqafqaziyadan getmələri haqqında binagüzarlıq edildi ki, bununla da əlaqədar olaraq əhali arasında həman sualında edilən həyəcan çıxdı.

İngilis qoşunlarının getmələri münasibətilə mən Gürcü Hökuməti ilə həmrəy olaraq İngilis Komandanlığı ilə müzakirətə girişdim və şimaldan təhdid olduğu üçün onların getmələrindən dolayı Zaqafqaziyada böyük müşkülət çıxma biləcəyini göstərərək qalmalarını xahiş etdim. Bizə cavab verildi ki, ingilis qoşunlarının getmələri haqqındakı binagüzarlıq qətidir, fəqət bizim xahişimizi öz hökumətlərinə bildirərlər.

Dağıstanın Denikin tərəfindən işğalı, donanmanın ona verilməsi və ingilislərin getmələrindən dolayı hasil olan vəziyyəti mən simsiz teleqraf ilə Parisdə heyətimürəxxəsimizə [nümayəndə heyətimizə] bildirərək lazımi tədabir görməsini tövsiyə etdim.

Dövlətimizin daxili düşmənləri və Denikin tərəfdarlarına gəlincə, bunlar ilə mübarizə məsələsi Daxiliyyə nazirinin səlahiyyətindədir. Binaənileyh, bu xüsusdan bəhs etməyəcəyəm, ancaq mənim bildiyimə görə hökumətimiz sağdan və soldan istiqlalımızın düşmənləri ilə mübarizə üçün tədbirlər görmüş və görməkdədir.

Əsgəri məsələlərdən də məlumunuz olan səbəblərə görə bəhs edəmməm.

Xətmi-kəlam olaraq mən lazım bilərəm deyim ki, məmləkətin vəziyyəti çox ciddidir. Şimaldan təhdid edən təhlükə güclüdür. Fəqət hökumət lazım gələn hər növ tədbirlər görür və mən inanıram ki, bütün millətin köməyi ilə Azərbaycanın hürriyyət və istiqlalını müdafiə və mühafizə edə biləcəyiz.

XÜSUSİ TELEQRAF

(Öz müxbirimizdən)

(Bu teleqraf cümə günü idarəmizə yetişdiyindən, bir gün təxirə uğramışdır.)

General-qubernatorla müzakirədə bulunmaq üçün ağustosun 16-da 7-ci erməni syezdinin 20 kişidən ibarət dele-

qatları Şuşikənddən Şuşa şəhərinə varid oldular [gəldilər]. İclas iki gün qədər imtidad etdi [uzandı]. Uzun müzakirələrdən sonra 26 maddədən mürəkkəb [ibarət] bir etilafnamə [razılışma] tərtib edilmişdir. Ümdə maddələr atidəki [aşağıdakı] qərar üzrədir:

Sülh Konfransı tərəfindən qəti surətdə həll edilənə kimi etilafnamə müvəqqəti olaraq qəbul edilir.

Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıl qəzalarının erməni hissələri Azərbaycan general-qubernatoruna tabe olurlar. Üçü müsəlmanlardan və üçü ermənilərdən olmaq şərti ilə bir şura təsis edilir. General-qubernatorun mülkiyyə işləri müavinliyinə erməni təyin edilir. Şuşada hüzur vaxtı (sülh zamanı) miqdarında əsgər saxlanılaraq mabaqisi [qalanı] Xankəndində mənzil edir. Qarabağ müsəlman və erməni əhalisinin tərksilah edilməsi durdurulur.

Baxılmaq və axırıncı qərar verilmək üçün etilafnamə məzmunu ağustosun 18-də Şuşikənd syezdlərinə göndərilmişdi. Təbəiyyət şəraitinin [vətəndaşlıq şərtlərinin] qəbul olunması xəbəri ayın 19-da bitmişdi. Şu münasibətlə, şəhərin hər iki hissəsinin bazarları, meydanları, bayraqlar, xalılar və çiçəklərlə donadılmışdı [bəzədilmişdi]. Sübh əvvəldən küçələrdə, meydanlarda musiqi çalırdı. Dəftərxanalarda məşğələ tərک edilmişdi. Syezdin tam heyətinin Şuşaya vürudu [gəlməsi] gözlənilir. Bu surətlə Qarabağ məsələsi həll edilmiş hesab olunur da və həpsində şadlıq və razılıq hisləri qaldırır. Təfsilat məktub ilə.

Axundov

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransında

Lion - Belqraddan verilən xəbərlərə görə, Klemansonun sifarişli ilə Fransa səfiri və hökuməti nəzdində olan siyasi nümayəndəsi ixbar etmişdir [xəbər vermişdir] ki, Sülh Konfransı qəti surətdə olaraq Bzedmor nahiyəsini Serb-Slovak dövləti nəfinə kəsmişdir. Onlara ixtiyar verilir ki, məzkur [deyilən] nahiyəni bilatəxir [dərhal] serb-slovak əsgərləri ilə istila etsinlər.

İRAN İŞLƏRİ

Azərbaycan və İran

11 şəhri-şəvval 1337

Tehranda nəşr olan “İran” ruznaməsinin [qəzetinin] Azərbaycan Cümhuriyyəsi barəsində yazdığı məqalata protest olaraq Məşhədi-müqəddəsdən İran azərbaycanlıları tərəfindən Tehrana böylə bir teleqraf çəkilmişdir:

طهران جریده مبارکه رعد دست بقایا
چهار کبیله حضرت حجه السلام آقای حاجی
اسام جمعہ خوبی جناب اجل آقای زیادخانوف
مجمع اذربایجان جریده رہنما.
ما اذربایجانیان قمین خر اسان قالات مسلسلہ
روزنامه ایران را راجع بجمہوری اسلام
اذربایجان جزیر القای نفاق بجیزی حمل
قوانیم کرد.
شکنتا دراین موقع کہ تحصبات و اختلافات
جاهلانہ شیعی م سنی در کار خاتمہ یافتن است
روزنامه ایران دامن زن ناپره خالمان سوز
نزاع ترک و عجم کردید اسلامیانرا بانتساب
پرویز و چنگیز بر ضد یکدیگر انکیخته بسوی
بدبختیهای ناز ستری سوق میدهد.

وظیفه جراید ایجاد اتحاد سابقین عموم ملل اسلامی
است نه فراهم ساختن موجبات فصل و افتراق.
ساز تاسیس یک جمهوری مستقل همجاری
بنام وطن خود اذربایجان فوق العاده جوشوقت و
استحکام بنای استقلال و مزید سعادت و ترقی
برادران هم زبانی خود را در این قبه اسلام از
درگاه حضرت مالک الملک مسیلت مینماییم.

İsmayıl Xoyi, Əlizadə Təbrizi, Hacı Məhəmmədbağır Fərşçi Təbrizi, Cəfər Səlməsi, Hüseyn Antiqaçı Təbrizi, Əli Əmioğlu, Məhəmmədağlı Çayçı Təbrizi, Məhəmməd Ehrabi, Nağı Səlməsi, Mahmud Təbrizi, Məhəmmədzadə Təbrizi, Qulamrza Şəbüstəri, Əbdürrəhim Zəncani, Mirzə Ələkbər Xalxali, Əsgər Xoyi, Hüseyn Urmiyeyi, Ələsgər Ərdəbili, Hacı Mirhüseyn İslambulçu, Mirnağı Təbrizi.

Teleqramın məzmunu

Mübarək olan “Rə’d” qəzetəsinə və kopyası [surəti] həzrəti-höccətülislama, Ağə Hacı İmamcümə Xoyluya, ağayi-Ziyadxanov cənablarına və “Rəhnüma” qəzetəsinə.

Xorasanda sükunət edən [yaşayan] biz İran azərbaycanlıları “İran” qəzetəsinin Azərbaycan Cümhuriyyətinə raci [müraciətlə] yazdığı müsəlsəl [silsilə] məqalələri nifaq qaldırmaqdan başqa bir şeyə həml edə [yoza] bilməyirik.

Sünni və şiə məsələsi də müsəlman aləmində intəhaya yetib məhv olmaqda ikən, “İran” qəzetəsi yenidən türk və əcəmlik məsələsi salıb, Pərviz və Çingiz arasında olan ədavət kimi islam aləminə bir ziddiyyət salmaq fikrindədir.

Qəzetədən mənzur [məqsəd], ümum islam millətləri arasında ittihad və itti-faqa pərvəriş verməkdir, nəinki bunların miyanında [arasında] yenidən bir ixtilaf və ədavət törətməyə bais olmaqdır.

Biz kəndi vətənimizin həmcivərliyinə [qonşuluğunda] yeni bir həmdinimiz və millətdaşımız cümhuriyyətin təşkil olmağından xoşvaxt olub, istiqlalı möhkəm və payidar [əbədi] olması ilə bərabər, tərəqqi edib xoşbəxt olmasını Allahtaala həz-rətləri dərgahından səmimanə istida [xahiş] edirik.

Kürdüstan hakiminin əmri

“Gülşən” qəzetəsində Kürdüstan hakimi Şərifüd-dövlənin əhaliyə müraciətən bir əmrnaməsi dərc edilmişdir. Əmrnamədə məzkur [adı çəkilən] əyalətin əhalisi nizam və asayişə dəvət edilir və deyilir ki, bu vaxta qədər Kürdüstan əhalisi mərkəzi hökumətə sadıq olaraq yaşamış, lakin axır vaxtlar bəzi quldurlar tərəfindən əhalinin rahatlığı pozulmaqla bərabər, hökumətin əleyhinə üsyan qaldırılmışdır. Bu isə əhalinin hökumətə olan etimadını xələldar edərək [pozaraq] bir çox şəxslərin quldurlar tərəfinə keçməsinə səbəb olmuşdur. Hökumət iğtişaşın önünü almaq üçün lazımi tədbirlər ittixaz etmişdir [tədbirlər görmüşdür].

Əmrnamənin axırında deyilir ki, nizam və sakitliyi pozmaqda və quldurlara müavinətdə bulunmaqda müttəhim edilənlər asılacaq və güllələnəcəklərdir. Asayişə pozmağa səbəb olan hər bir hərəkət qətiyyənlə dayandırılacaqdır.

Şahsevənlərin hərəkəti

“Rə’d” qəzetəsinin yazdığına görə,

Xocabəyli tayfasından olan Şahsevənlər əhalidən mürəkkəb [ibarət] müsəlləh [silahlı] bir atlı dəstəsi düzəldib Ərdəbil və başqa nöqtələrdə şərərət [fitnə-fəsad] və qətl-qarət başlamışlardır. Bunların könüllü dəstələri Qaracadağ ətrafında hərəkət etməkdədirlər. Əhali quldurların hərəkətindən tənəyə gəlmiş və hökumətdən kömək diləmişdir. Quldurlarla mübarizə etmək üçün Təbrizdən oraya bir dəstə hökumət qoşunu göndərilmişdir.

Qoşun dəstəsinin qaçması

Kaşan və Həmədan tərəflərində məşhur quldur Naib Hüseyni tutmaqdan ötrü göndərilmiş olan bir dəstə hökumət qoşunu naməlum yerə qaçmışdır. Dəstəni axtarıb və tövqif [həbs] etməkdən ötrü hökumət tərəfindən ciddi tədbirlər itixaz edilmişdir.

Azərbaycan sərhədində

İran Culfasının hakimi Vüsuqül-məmalik İran-Azərbaycan sərhədində vüqu bulmuş axırkı hadisat haqqında Tehrana zeylədəki [aşağıdakı] məlumatı təqdim etmişdir:

“Dünən axşam səhərə qədər rus Culfası tərəfindən şiddətli surətdə tüfəng və pulemyot atışması eşidildi. Səhər məlum oldu ki, müsəlmanlar ermənilərin səngərlərinə hücum edib onları geri çəkilməyə məcbur etmişlərdir. Ermənilər çəkildikdə müsəlmanlar onların arxa yollarını kəsmək qəsdini ilə atəş açmışlardır. Ermənilər İran sərhədinə cəm olub silahlarını təslim edirlər. Bu gün yenidən 700 nəfər erməni qaçqını varid olmuşdur [gəlmişdir]. Onların silahı alınmış, özləri isə Sərabəyə göndərilmişlərdir.”

TÜRKÜSTANDA

Bolşevik qüvvələri

Qızılqvard işğal ediləndən sonra Tazəşəhərə hücum edən Türküstan Qırmızı qoşunları ki, sövqülceyş [strateji] cəhətdən Bəhri-Xəzər dənizinə də yolları vardır, 7-8 min piyada, iki min süvari və otuz qədər müxtəlif çaplı toplardan ibarət və mütəşəkkildirlər. Qırmızılardan əllərinə olan beş zirehli qatarın ikisi zəbt edilmiş kimi, toplarının bir hissəsi də tərkd edilmişdir. Mavərayi-Bəhri-Xəzər cəbhəsi “Baş komandanı” Sokolov nam bir zabit imiş. Müharibə cizgilərini tərtib verən də [hərbi əməliyyatları planlayan da] Kuşka qaləsindən bir müstəfə [istefada olan] general imiş.

Tazəşəhər üzərinə aşağıdakı alaylar hücum edirlər:

Birinci Şura Türküstan alayı, Səmərqənd alayı, Daşkənd Lenin alayı və Kazan alayı.

Kazan alayı vaxtilə Kazan tatarlarından təşkil edilib Orenburqa göndərilmişdi. Qırmızılar geri oturduqları zaman Daşkəndə düşmüşlərdir.

Bolşevik qoşunları içində sart və türkmənlər çoxdur. Bunlar Mərv ətrafı işğal edildikdən sonra Qırmızı orduya daxil edilmişlərdir.

Süvari, mitralyozçu və topçuların çoxu macar əsgərlərindən ibarətdir. Onlar gözəl təlim görmüş əsgərlərdir. Bir neçə min kişidən ibarət olan macarlar bu yaxın zamanlarda Türküstan Mərkəzi İcra Komitəsindən vətənlərinə buraxılmalarını tələb etmişlərdir.

İcra komitəsi yol olmadığını göstərərək, Tazəşəhər tez zamanda alınarkən o

vaxt Bakı-Batum tərqi [yolu] ilə vətənlərinə övdət edə [qayıda] biləcəklərini vəd və gözləmələrini təklif etmişdi. Bu vədlər və maaşlarının artırılması macarları təskin edəmmədi. Nəticə olaraq aralarında zühur etmiş həyəcandan dolayı onlar cəbhədən geri çağırıldılar. Qalanlar ancaq könüllü macarlar olmuşlar ki, onların da maaşları bir neçə qat artırılmışdır. Mabaqisi [qalanı] isə Daşkənd dəmiryolu mövqiflərinin birində təhəşşüd etmişlərdir [toplaşmışlar].

* * *

İndiki Mavərayi-Bəhri-Xəzər qoşunları hər b nöqtəyi-nəzərinə öylə bir əhəmiyyəti haiz olmayan [əhəmiyyət daşımayan] ufacıq bölüklərdən ibarət qalmışdır. Bolşeviklərin irəliləmələrinə mümaniət [maneçilik] edən vuruşma olmayıb, ancaq dəmiryol xəttinin sökülməsidir. Mavərayi-Bəhri-Xəzər ölkəsi şəraitində dəmiryolsuz müharibə etmək heç bir növ mümkün deyildir.

General Savitski ilə Şimali Qafqaziya-dan gəlmiş dabravol əsgərlərinin miqdarı isə 180-200 adamı mütəcaviz deyildir [keçmir]. Həman əsgərlərin çox hissəsi ki, Vladıqafqzda əsir alınmış bolşeviklərdən idi ki, Qəhqəhə vuruşmasında əsir düşmüşlərdir və həman Qəhqəhə vuruşması Bəhri-Xəzər müqəddəratını həll etmişdir. Belə ki, dabravollar həzimetə [məğlubiyyətə] düçar edilərək zirehli qatlarını, topxanalarının çox hissəsini qayıb etdikləri kimi, kəndiləri də darmadağın edilmişlərdir. Türkmən piyada və süvariləri isə yurdlarına dağılaraq iki bölük erməni əsgərləri də bolşeviklərə tərəf keçmişlərdir.

Türküstan cəbhəsi

Turqay oblastında Orenburq kazakları İncik və Akterin ətrafını əldə saxlayaraq mürur ilə cənub-şərqə doğru irəliləyirlər. Qırmızılar isə Yar-Qamış gölünün şimal cəhətində olan İrqiz-Turqay dairəsində toplaşirlər.

Sarısuyun şimal cəhətində olan qırmızılar əsəri-həyat göstərməyirlər. Onlar miqdarca 6 min süngüdən ibarətdirlər. Üssül-hərəkələri [bazaları] Daşkənddir. Yeddisu oblastında Petrenko dəstələri Balxaş gölünün şimal-şərq cəhətlərində toplaşirlər.

PARİS XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan heyəti-mürəxxəsəsinin irsal qıldığı təqirdən)

[Azərbaycan nümayəndə heyətinin göndərdiyi məktubdan]

Qəzetələrdə verilmiş olduğu xəbərlər üzrə bir çox səbəblərdən dolayı İstanbulda saxlanılan bizim heyəti-mürəxxəsəmiz [nümayəndə heyətimiz] Parisə qeyrilərindən gec varid olmuşdu [çatmışdı].

Heyəti-mürəxxəsəmizin vürudu Sülh Konfransının ən ciddi işləri ilə məşğul olduğu vaxta – Almaniya ilə sülh şəraiti tərtib verdiyi zamana təsadüf etmişdi. Almaniyaya verilən fəvqəladə tələblər əhali içində böyük qorxular doğurmuş, həman tələblərin qəbul edilməyəcəyi və ümumiyyətlə, Almaniyanın şu təklif edilən şəraitə nasıl baxacağı və nə cavab verəcəyi həyəcan hüsula gətirmişdi. Gündən-günə əhali içində və mətbuatda Müt-

təfiqlərin fəvqəladə tələbatına qarşı etiraz sədaları eşidilmədə və protestolar edilmədə idi. Sosialistlər isə bütün şiddət və kəskinliklə Sülh Konfransı üzərinə qəhrlər yağdırırdılar. Hətta protesto olaraq Parisdə və İngiltərənin bir çox yerlərində tətillər elan edilmişdi.

İştə, bunların həpsi öylə bir qaranlıq üfük yaratmış, öylə mütərəddid övza [qeyri-stabil vəziyyət] çıxarmışdı ki, övzaya aşına olmayan şəxsin sərzədeyi-zühur olan [meydana çıxan] şü əlaqə və övza incəliklərini təfriq etməsini çətinləşdirirdi. Yəqin ki, ortaya çıxmış şü şəraitində sabiq Rusiya imperatorluğundan ayrılıb yeni dövlətlər təşkil etmək istəyənlərin müxtəlif tələbatına, münafişə və mübahisələrinə Dördlər Şurası etina edəmməyəcəkdə və dolayısı ilə ümum Rusiya məsələsi ilə əlaqədar olan yeni təəssüs etmiş [qurulmuş] dövlətlər məsələsi həman Rusiya məsələsi növbəsi yetişmədiyindən, baxılmayacaqdı.

Sırası gəlmişkən, onu dəxi irəə etmək [qeyd etmək] faydasız deyil ki, hal-hazırda bolşeviklərdən qaçmış bir çox ruslar Parisə toplanmışlardır. Qərib eldə düşmüş rusların çoxları qət etmişlərdi [qərara almışlardı] ki, Rusiyaya “nicat” versinlər. Onlardan hər biri və həpsi kəndilərini Rusiya və hökumət nümayəndəsi ədd [hesab] edərək, işbu cahan güclüləri qarşısında iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunurlar. Hərgah onlara hansı Rusiya namından və hansı hökumətin vəkaləti ilə çalışırlar sualı verilsə, bir cavabi-şafi [qənaətbəxş bir cavab] verməyə söz bulammayacaqlardır.

Az-çox bir mövqe ehraz edə [qazana] bilən və artıq nüfuza malik ola bilən [Vasilii Alekseyeviç] Maklakov və [Georgi Yev-

genyeviç] Lvov başda olaraq “Sabiq rus sūfərəsi [səfirləri] və rus siyasiyyunu [siyasətçiləri] müşavirəsi” namını daşıyan cəmiyyətdir ki, o da əsas etibarilə Kolçak və Denikin hökumətinin tərəfini iltizam edir. Həman müşavirə üzvləri sırasında bir qaç sabiq generallar və amirallar və həmçinin Marqulies, Minor və başqaları kimi Rusiya yəhudiləri nümayəndələrindən də vardır.

Bunlardan bir azacıq fərqli yol ilə gədən Kerenski və Avksentyev başda olaraq sollardan ibarət bir yığın daha vardır. Onların siyasi nəzəriyyələrinin əsas etibarilə fərqli olmasına baxmayaraq, həpsi “Vahid Rusiya” tərəfdarı olub guya düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] sırasında qalacaq Rusiyadan ayrılmış hissələrdə müqəddəratının və onların Rusiya ilə olacaq əlaqələrinin ədəmi-mərkəziyyət üsulu ilə təşəkkül edəcək Məclisi-Müəssisanda həll edilməsi fikrini təqib edənlərdir.

Zahiri əlamətlərinə baxdıqda Fransanın vahid Rusiya tərəfdarı olduğu müşahidə edilir. Lakin qeyri Etifaf dövlətlərinin [digər Antanta dövlətlərinin] şü məsələdə nə fikir iltizam etmiş olduqları məlum deyildir.

Əlbəttə ki, bu əhvallardan qəti bir nəticə çıxarmaq olammaz. Zira övza və hadisat öylə bir ildırım sürəti ilə dəyişir və keçir ki, hər zaman yeni bir rəng ala bilməsi də mümkünatdandır. Hal-hazırda və gələcəkdə guya birlikdə işləmək üçün bir tərəfdən Almaniya və Yaponiya, digər tərəfdən isə bolşeviklər arasında etifaf [razılıq] hüsula gəlməsi xəbərini bir socialist qəzetəsi dərc etmişdi ki, iştə bu xəbər konfrans işlərinə əlaqədar olan

mütərəddid övzanı təsvir etmək üçün gözəl bir nümunə olsa gərəkdir.

Fövqdə [yuxarıda] ərz olunduğu üzrə, həman vücuda çıxmış işbu halların təşxis və təhlil edilməsi və yek-digəri ilə əlaqə peyda etmək işləri heyəti-mürəxxəsəmiz üçün bir dürlü əngəllər törədə bilmişdir. Odur ki, Parisə varid olan günün əvvəlindən heyəti-mürəxxəsəmiz başqa heyətlərin nümayəndələri ilə görüş tanışmağa çalışmışdır.

Həqiqətdə düvəli-müəzzəmə və yeni təəssüs etmiş dövlətlər nümayəndələri ilə əlaqə peyda etmək və mətbuat, siyasi dairə və müəssisələr nümayəndələri ilə tanışmaq, heyəti-mürəxxəsəmiz əzası [üzvləri] üçün mümkün olmuşdur. Məsələn, Amerika, Yaponiya, İngiltərə, Lehistan [Polşa], Gürcüstan və sairə nümayəndələri ilə əlaqə hasil edilmişdir.

İngiltərə və Amerika deleqasiyası nümayəndələri dəfələrcə olaraq heyətimiz əzası ilə görüşdükdə, Azərbaycanın siyasi övzasından və iqtisadi həyatından maraqlanaraq istixbaratda bulunmuş [xəbər almış] və Azərbaycan istiqlalı fikrinin tərəfdarı olduqlarını bildirərək onun müstəqil olmaq məsələsi müzakirə edilərkən var qüvvələri ilə müdafiə edəcəklərini vəd etmişlərdir.

(məbədi var)

BİR MÜSAHİBƏ

Dün İstanbuldan şəhərimizə gələn Şirvanlı Şərif bəyi qəzetəmiz müxabirlərindən birisi ziyarət edərək kəndisindən bə-

zi məsələlər haqqında istizahda [sorguda] bulunmuş və mümaileyh [adı çəkilən şəxs] də sorulan suallara atıdəki [aşağıdakı] cavabları vermişlərdir:

1) İstanbulun vəziyyəti nasıldır? Oralarda nə düşünülür?

- Əfəndim, İstanbul şimdiki bir intizar dövrəsi yaşayır. Sülh Konfransının bu şəhər haqqında verəcəyi qərar hənuz qəti olaraq məlum olmadığından, bir çox rəvayətlər dövrən etdiyi kimi, atı [gələcək] haqqında bədbinənə və nikbinənə bir çox sözlər də söylənir. Şəhərdə şimdiki halda bir miqdar ingilis, fransız əsgərləri və italyan jandarmı vardı ki, bunlar hal-hazırda yeni gəldikləri zamanlarda yaptıkları kimi əhalinin hissiyyatlarına pək çox toxunmayırlar. Hələ italyan jandarmıların hərəkəti pək şayani-təqdirdir [təqdirəlayiqdir]. İngilis və fransızlar türk idarəsinə o qədər qarışmayırlarsa da, dənizdən gəlib-gedən yolçuları bunlar kontrol edirlər. Şəhərdə həyat pək çox bahalı isə də, istənilən hər şey mövcuddur.

2) Türkiyənin bəzi yerlərində mərkəzi tanımaq kimi sözlər söylənir. Bunlar doğrudur?

- Əvət, hökuməti-hazirənin pək axmaqcasına hərəkətinə qarşı Ərzurum və Aydın tərəflərində bulunan hüquq müdafiələri [müdafiəçiləri] bəzi işlərdə mərkəzi tanımaq məcburiyyətində qalmışlardır. Fəqət hal-hazırda hökuməti-mərkəziyyə Məclisi-Məbusanın güşadı [açılması] ilə məbusların intixabına [seçilməsinə] müsaidə və mübaşirət etmiş olduğundan, bu ziddiyyət bittəb' az zaman sonra mündəfə olacaqdır [aradan qaldırılacaqdır].

3) Avropa və Türkiyə məsələsi hal-hazırda nə mərkəzdədir?

- Açıqca söyləmək lazım gəlsə, Avropa böyük və qüvvətli bir islam hökumətinin mövcudiyətini artıq istəməyir. Məmafih [bununla belə], Türkiyə məsələsi pək müfəssəl bir məsələ olduğu üçün məsələni qolay-qolay həll edəmməyirlər. Sülh Konfransı hal-hazırda pək çox zamanlarını Türkiyə məsələsinə həsr etdiyi halda, bu məsələnin daha bir qaç aydan əvvəl bitə biləcəyi də şübhəlidir. Türkiyənin bu müharibədən, hər halda, kiçilmiş olaraq çıxacağı mühəqqəq [şübhəsiz] isə də, bunun hüdudunu təhdid [sərhədini müəyyənləşdirmək] və təyin etmək pək müşküldür. Ermənistan məsələsi üçün İstanbulla gələn amerikan heyəti hələ İstanbulda bu məsələ ilə uğraşdıqları kimi Suriya, Anadolu və sair yerlərə göndərilən amerikan heyətləri də hənzət övdət etməmişlərdir [qayıtmamışdır]. Türkiyə və İstanbul üzərinə amerikan mandaterliyi haqqında Vilsonun amerikan Əyan Məclisindən [Senatından] istədiyi müsaidəyə də hənzət Əyan Məclisi cavab verməmişdir. Baxalım nə olur? Hər halda, deyə biləərəm ki, Vilson məşhur prinsipləriylə qalını içəridən fəth etdi. Onun türklər haqqında söyləmiş olduğu məhud [məşhur] 12-ci maddə şimdiki halda quru bir lafdan ibarət kimi görünür. Məmafih, mən türk millətinin istiqbalına [gələcəyinə] əminəm, kəndisini anlayan bir milləti öldürmənin badəma [bundan sonra] mühal [imkansız] olduğuna bütən mövcudiyətimlə qailəm [inanıram].

4) İzmir məsələsi nə mərkəzdədir?

- İştə, Vilson nəzəriyyəsinin boşluğunu isbat edən bir vəqə [hadisə]: İzmir şə-

hərində 100-də 56, vilayətində 100-də 85 müsəlman və türk var ikən, məhza İtaliyaya qarşı Fransanın Bəhri-Səfid müvazinəsini [Aralıq dənizi balansını] mühafizə edə bilməsi üçün Fransa və İngiltərə dövlətləri bu gözəl türk şəhərini İtaliyanın təbii rəqibi bulunan Yunanıstana vermək istəyirlər ki, bundan daha haqsız müamilə [rəftar] təsəvvür edəmməyirəm. Fəqət İzmirin arxası Anadolu və türk məmləkəti olduğu üçün yunanilərin İzmirdə ilələbəd [əbədi] qala biləcəklərini ümid etməm. İzmirin işğalı günü bizzat [şəxsən] İzmirdə idim. O günü bərhəyat [sağ] qaldığımı təsadüfən soqaqda bulunmayıb evdə qaldığıma mədyunam [borcluyam]. Zira yunanilər İzmiri işğal etdikləri 15 mayıs və ertəsi günü İzmir soqaqlarında gördükləri bilümum [bütən, ucdantutma] fəsiləri öldürmüşlərdi ki, bu surətlə bir barbarlığı tarix hənzət qeyd etməmişdir. Halbuki yunanilər pək müntəzəm olan propaqanda ajanları vasitəsilə dünyanın hər tərəfinə bu işdə də türklərin haqsız olduqlarını isbat etməyə çalışdılar. Şimdiki halda İzmirə düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] tərəfindən müntəxəb [seçilmiş] bir heyət getmişdir. Baxalım o heyətin qənaəti nə mərkəzdə olacaqdır? Hal-hazırda şəhər yunanilərin təhti-işğallarında [işğalı altında] isə də, içərilərə doğru nüfuz edəmməyirlər. Zira içərilərdə hüquqi-milliyələrini müdafiə edən 20-30 minə qədər könüllü əsgər vardır.

5) Avropanın ümumi vəziyyəti nə mərkəzdədir?

- Avropanın həman hər yerində bahalıqdan naşi [bahalığa görə] böyük bir xoşnudsuzluq [qeyri-məmnunluq] möv-

cuddur. Bundan bir ay müqəddəm [qabaq] bizzat İsveçrəyə qədər gedib-gəlmiş olduğumdan oraları rəyüleyin [öz gözüm-lə] gördüm. Hər yerdə yaşamaq və keçinmək pək müşkül olmuşdur. İtaliya kimi bəzi yerlərdə bahalığa qarşı ciddi tədbirlər ittixaz edilib [tədbirlər görülb], bir dərəcəyə qədər füqərə əhalinin ehtiyacları tətmin edilirsə də, yenə oralarda əhali bir çox şeylərdən məhrum yaşayırlar. Sonra Avropanın bugünkü siyasəti-xaric[iyy]ələri də pək süni və köksüzdür. Zətən daha şimdiden Fransa ilə İtaliya arasında bürudət [soyuqluq] və təxalüf-mənafe [maraqların toqquşması] görünməkdədir ki, bu surətlə bugünkü ittihadların [birliklərin] ancaq bir qaç sənə yaşaya biləcəyi şübhəsizdir.

6) Avropada bolşevizm varmıdır?

- İsminə hər nə deyirsiniz deyiniz, hər halda, Avropada həyatın bahalığından və hər b zənginlərinin ehtikarlarından naşi zəngin və möhtəkirlərə qarşı bir hüs-n-xüsumət [düşmənçilik] vardır. Buna, Macarıstanda olduğu kimi, nətayici-hərbdən [müharibənin nəticələrindən] məmnun olmayan millətlərin xoşnudsuzluqlarını da əlavə edəcək olarsaq, deyə bilərəm ki, hərbin nətayici məlum olduğdan sonra Avropa və hətta Asiyanın bir qismi yenə yenidən qarışıb pək çox qeyri-müntəzəm vəqələr olacaqdır. Məncə, hər b daha bitməmişdir. Hərbin daha acı səfəhlərini [mərhələlərini] bundan sonra görəcəyiz. Zənn edirəm, əgər Vilson prinsipləri mövcubincə [əsasında] doğru və haqlı bir sülh yapılib millətlərin bilümum haqları gözədimmiş olsaydı, bəlkə bir müddət daha bəşəriyyəti-müztəribə [iztirab çəkən bəşəriyyət] rahat üzü görmüş olar-

dı. Fəqət işte görürüz ki, o prinsiplər siyasi birər lafdan ibarət imiş.

7) Avropa ilə Rusiya münasibətləri haqqında nə düşünürsünüz?

- Çar Rusiyası Fransa ilə ittifaqı üzündən hər bə girmiş olduğu kimi, Avropa dövlətlərinin Rusiyada pək çox alacaqları olduğundan bu dövlətlər təbiidir ki, yenə Rusiyanın ehyasını [dirilməsini] istəyirlər. Slav istilasına qarşı İran və Hindistan ilə Rusiya arasında keçilməz bitərəf ufaq dövlətlərin mövcudyyətləri Avropa və bilxassə İngiltərənin mənafeyi iqtizasında [mənafeyinə uyğun] olmaq lazım gəlirsə də, bu cəhətləri eyi idarə edəcək müqtədər [qabiliyyətli] diplomatlara ehtiyac vardır. Hər halda, əgər Qafqaziya millətləri istiqlalıyyətlərini mühafizə etmək istəyirlərsə, vaxt qaib etməyib həman Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan hökumətləri ciddi ittihad edərək müttəfiqən hərəkət etməlidirlər. Yoxsa Avropaya qalarsa, onlar Rusiyanı yenidən ehyə etmək istəyəcəklərdir. Qafqaziya millətlərinin bilxassə şimdi pək sıxı bir surətdə ittihad etmələri lazım gələrkən, Gürcüstan ilə Azərbaycan arasında bir ticarət müahidəsi [sazişi] hənuz yapılmamış olduğundan, bu məmləkətlərdə səyahət etmək belə müşkül olmuşdur. Batumdan Bakıya qədər səyahətim əsnasında İstanbuldan İsveçrəyə qədər gedib-gəldiyim zamankı müşkülətin min misli müşkülətə təsadüf etdim. Gürcülər kəndi əşyayi-zatiyyəmi [şəxsi əşyalarımı] belə Gürcüstandan almış götürürəm deyə müsadirə etmək istəyirlərdi. Kəndilərinə sərzəniş [məzəmmət] edildiyi zaman, Azərbaycanın onlara daha ziyadə müşkülət çıxardıqlarını irəli sürürlərdi ki, bunlara gülməkdən başqa insanın bir şey yapacağı gəlməyir.

8) Yeni təşəkkül etmiş dövlətlərə Avropada nə nəzərlə baxırlar?

- Mövcudluqları Avropanın mənafeyinə müvafiq hökumətlərə, təbii, eyi nəzərlə baxdıqları kimi, düşmənləri alman və türklərin irəlində istifadə edə biləcəkləri hökumətlərə də fəna nəzərlə baxırlar. Binaənileyh, yeni hökumətlər Avropanın bu haləti-ruhiyyələrini eyicə bilib ona görə hərəkət etməlidirlər ki, istiqlalıyyətlərini mühafizə edə bilsinlər. Nə yapmalı, Avropa bəşəriyyət hissiyyatından hələ qurtulmamışdır. Vilsonun şu məşhur prinsipləri ilə Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] sözləri, filanlar həp yalanlardan ibarətdir. Avropalıların mənafeyi ilə istiqlalıyyətiniz müvafiq gəlmədiyi zaman bu millətlər daha kəndilərini idarə edəcək dərəcəyə gəlməmişlərdir deyə bir nəzəriyyə irəli sürərək sizi yenə əsarətə alar və bunu da yenə kitabə uydururlar. Avropa siyasətinin mehəri mənfəət olduğunu Şərq millətləri heç bir zaman xatirlərindən çıxarmamalıdırlar.

Şərif bəyin verdiyi məlumata qarşı müxəbirimiz kəndisinə təşəkkür edərək ayırmışdır.

BATUMDA

Bu günlərdə Batumdan Bakıya varid olmuş [gəlmiş] mütəbər bir zat [şəxs] ilə mühərririmiz müsahibədə bulunmuşdur. O zat Batumun əhvalını böylə təsvir edir:

Batum ingilis qubernatoru təhti-idarəsindədir [idarəsi altındadır]. Bütün baş idarələr habelə ingilislərin əlindədir. Fəqət ikinci dərəcəni haiz olan idarələr isə

rusların əlindədir. İngilislərin Qafqaziya-dan gətməsi münasibətilə orada da bir qaç cərəyan vücudə gəlmişdir ki, bir-birlərini daima zorlamaqla məsələnin həllini bəkləyirlər. Birinci sırada türklərdir ki, Batumun yetmiş verstliyindədirlər. Orada türklərin müntəzəm surətdə müsələh əsgəri qitəatları [silahlı hərbi hissələri] durur. Digər tərəfdən gürcülərdir ki, Batumun sahibi olduqlarını isbat etməyə çalışırlar. Bunlardan məada [başqa], bir də Batumda olan Dabravol ştabıdır ki, Batumu Denikin Rusiyasına mülhəq etmək [birləşdirmək] xəyalını bəsləyir.

Müsəlmanlar, yəni məhəlli [yerli] türk və acarlılar, ümumiyyətlə, Batumun türklərə verilməsi tərəfdarıdırlar. Onların iki qəzetləri də nəşr edilməkdədir ki, birisi “Sədayi-millət”, digəri “İslam Gürcüstanı”dır. Gürcülər və məhəlli əhalidən bir qismi isə Gürcüstan tərəfdarıdırlar. Ruslar, ermənilər və rumlar (qreklər) xüsusi bir kütlə təşkil edərək Batumun Denikin Rusiyasına mülhəq olmasını istəyirlər. Hal-hazırda işbu üç qüvvət hazırlaşmaqdadır ki, ingilislər gedən kimi şəhəri və ətrafını işğal etsinlər. Onu da qeyd etməlidir ki, Batumun ətrafında kim olduğu bəlli deyildir. Məsələ Batum şəhəri üstündədir.

Batumda bahalıq son zaman yüksək nöqtələrə varmışdır. Bir adamın gündə 300 manat xərci vardır. Bahalığın gündən-günə artmasına bir də külliyyətli surətdə gəlmiş ac, çılpaq erməni qaçqınları səbəb olmuşlardır.

Həftədə bir dəfə İtaliya vapor cəmiyyətinə mənsub bir vapor [gəmi] İstanbula gedir. İngilislər hər gün dəstə-dəstə çıxıb gedirlər.

Son zamanlar Batumda qətl və qarət, şuluqluq təzayüd etməyə [artmağa] başlamışdır. Belə ki, adam qorxudan bayıra çıxmaq belə istəməyir. Bundan dolayı da ingilislər idareyi-örfiyyeyi-əsgəriyyə [föv-qələdə hərbi rejim] elan etmişlərdir.

Dəmiryollar və teleqrafda əksəriyyəni gürcülər çalışırlar. Şəhər əhalisi dəhşətli bir həyəcan içində yaşayırlar. Min növ şayiət [şayiələr] çıxarılır.

Nuri paşanın qaçması şəhərdə dediqoduya səbəb olmuşdur. Müşərünileyh [haqqında danışılan şəxs] qaçdığı zaman iki saat atışma olmuşdur. Qəzetələrin verdiyi xəbərlərin əksinə olaraq, ingilis zabiti də qətl edilmişdir. Fəqət paşanın nə-rəyə getdiyi məlum olmamışdır. Erməni və qreklər şəhərdə fitnə qalxızmışlar ki, Nuri paşanı azərbaycanlılar qaçırtmışlardır.

Azərbaycan, xüsusən Bakı haqqında gündə min növ yalan şayiələr çıxır. Bir gündə bir qaç dəfə Bakını dabravollar işğal edib Azərbaycanı təxrib edirmişlər.

Denikin ştabı zabitan və çinovnikləri səfərbərliyə alır. Həman zabitan arasında bir çox erməni zabitləri vardır. Şayiata görə, Denikin Ermənistanla ittifaq əqd etmiş imiş.

Birjanın əhvalı möhkəm deyildir. Son zamanlar Kerenski minlik 1150-dən 1175 manatadək, kağız lirə 105-dən 110-dək, altun lirə isə 380 manatadək satılır.

Batum halı həyəcanlı olduğu, kimi ən yaxın zamanda qan töküləcəyi də xalq arasında mühəqqəq [şübhəsiz] olmuşdur. Bu vaxtadək Mürsəl paşa və başqa türk zabitanı azad surətdə gəzinirdilər. Şimdi isə bir daha buraxılmayırlar.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Baş Məsai müfəttişi Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] müraciətən məlum etmişdir ki, Mirzəbəkyans qardaşlarının tənbəki və papiros fabrikasındakı tətill bitmişdir.

- Vaxtilə “Kavkazskoye slovo” qəzetəsində “Amerikalılar və tatarların çıxışı” sərlövhəsi ilə yazılmış məlumatdan dolayı Gürcüstan Hökuməti indində [nəzdində] siyasi nümayəndə Amerika konsulgərinə müraciətən bu barədə isticvabda [sorğuda] bulunmuşdu. Konsulgəri cavab olaraq məlum etmişdir ki, həman məlumat konsulgəridən iznsiz olaraq dərc edildiyi kimi, konsulgəri ilə məlumatın heç bir əlaqəsi yoxdur.

- İrəvan hökuməti indindəki Azərbaycan siyasi nümayəndəsi [Məhəmməd] Xan Təkinski bir daha Ermənistanı getməyəcəkdir. Onun əvəzində siyasi nümayəndəliyə sabiq Cibaliyyun [Dağlılar] Hökuməti indindəki Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev təyin edilmişdir.

MÜƏLLİMLƏR QURULTAYI

İkinci məclis

Məclis avqust 20-də axşam saat 6-da açılır. Növbədəki məsələlərdən heyətirəyasət seçkisinə şüru edilir [başlanır]. Nümayəndələrdən olmayan İsrafilbəyzadə Ağabəy ilə Əfəndizadə Şəfiqə xanım bir səsle heyətirəyasətə seçilir. Di-

gər seçilən nümayəndələrlə bərabər heyəti-rəyasət aşağıdakı zatlardan [şəxslərdən] ibarət olur:

Sədr: İsrafilbəyzadə Ağabəy; müavin: Əfəndizadə Şəfiqə xanım; katib: Xəlifəzadə Məhəmmədəli. Müavinlər: Axundzadə İdris, Mustafazadə Əliməhəmməd.

Bədəhu [sonra] Etimadnamə komissiyonu intixabına [seçkinə] başlanır. Babazadə Cəlil bəy, Zeynalzadə Mirzə Məhəmməd və Mürsəlzadə seçilir. Məclis saat 10-da qapanır.

Üçüncü məclis

Məclis avqust 21-də saat 7-də açılır. Növbədəki məsələlərin həllindən əvvəl başqa məsələlər həll olunur:

1) Gəncədən gələn nümayəndələr teleqrafları oxunaraq məclisə təqdim edilir. Zaqatala müfəttişi Qəbulzadə İslam bəyin təbrik teleqrafı oxunur. Təbrik teleqraflarına qəzetə ilə cavab verilməsinə qərar verilir.

[2]) Bakıda sükunət edən [yaşayan] bütün müəllimlərin müşavirəçi sifəti ilə qurultaya qəzetə ilə dəvət olunmasına qərar verilir. Bütün müəllimlərin iştiraka qoşulmaları rica olunur.

[3]) Cəbrayıl uyezdidin nümayəndəliyini ifa etmək istəyən Cəlil əfəndi etimadnaməsiz olduğundan qurultaya daxil olamayacağı qət olunur [qərara alınır]. Bunun kimi bütün etimadnaməsizlər qurultayda müşavir ola biləcəyi və onlardan sədr İsrafilbəyzadə ilə Şəfiqə xanım və Əfəndizadə İdrisin səsləri olamayacağı qət edilir.

[4]) Etimadnamə komissiyonunun işləmədiyindən bundan sonra ciddi işləmək lazımlığından söz açılır.

Növbədəki məsələlərə keçilir.

Növbədəki məsələlərin şu sıra ilə müzakirə ediləcəyinə qərar verilir: 1) Məruzə komissiyonu intixabı; 2) Məramnamə komissiyonu intixabı; 3) Maliyyə komissiyonu intixabı; 4) Nümayəndələrin məruzələri.

Bu arada Məhəmmədəli Xəlifəzadə tərəfindən dərs kitabları və proqramması üçün təklif olunan komissiyon münaqişəyə səbəb olur. Hökumət komissiyonunun məktəblər üçün həm kitab yazdığı, həm də proqramma düzəltdiyi söylənərək, bəzilər tərəfindən bu komissiyon rədd olunur. Bəziləri də bu komissiyonun ancaq gələcək sənə çağırılacaq ümumi müəllimlər qurultayında təşkil münasib olduğunu söyləyirlər.

Xəlifəzadənin kitablar xüsusunda “Hökumətin monopoliası vardır, gərək kitablarımız və gərək proqrammamız bizim gözümüzdən keçməlidir” sözünə hökumət nümayəndəsi cavab verir: “Proqramma etmək üçün sizin içinizdə mütəxəssis yoxdur. Hökumət də kitabları inhisar altına almamışdır. Hər kəsin yaxşı kitabı varsa, hökumət qəbul edəcəkdir” deyir.

Təzədən bir daha hökumətin bu işi şiddətli tənqid edilir. “Mütəxəssisimiz olmazsa da, proqram yazan və kitab yazan mütəxəssislərlə qarşı-qarşıya gəlməmiş və kitablarla proqrammanı müzakirəyə qoymamız lazımdır. Zərər yoxdur. Bizim ixtisasımız yoxsa, özümüzün əczimizi, onların mütəxəssisliyini təsdiq edərək həm kitabları, həm də proqrammanı qəbula hazırız” tərzində sözlər söyləyərək Xəlifəzadə təklifində israr edir. Nəhayət, bu məsələlər üçün də komissiyon intixabına qərar verilir.

Hər komisyonda üçər, məktəb kitabları və proqramması komisyonda bəşər əza [üzv] bulunmaq qəbul edilərək seçkiyə şüru olunur [başlanır].

Məramnamə komisyonuna Əfəndizadə Məbud əfəndi, Qasımbəyzadə Qulamirzə bəy və [İbrahim] Eminbəyli əfəndilər; Maliyyə komisyonuna Ağarəhimzadə Sultan, Musazadə Hüseyn, Babazadə Cəlil bəy; Məruzələr komisyonuna Axundzadə Cavad əfəndi, Zeynalzadə Mirzə Məhəmməd əfəndi, Qəbulzadə Baba əfəndi; Proqram və kitablar komisyonuna [İdris] Axundzadə, Məhəmmədəli Xəlifəzadə, Əfəndizadə İdris, Yusifzadə Cəlil əfəndilərlə Şəfiqə xanım intixab olunur.

Nümayəndələr məruzələrinin ya planını, yaxud təfsilatını təhriri [yazılı] olaraq Məruzə komissiyasına verdikdən sonra istər şifahi söyləyəcək, istərsə oxuyacaqdır.

Nümayəndələrin iclasa davamları məcburi görülür. Dəftər yoxlanma yapılması və bilaxirə [daha sonra] göndərildiyi ittifaq davamı haqqında ixbari-keyfiyyət olunması [vəziyyətin bildirilməsi] lazım bilinir.

Komissiyaların gündüzlər işləyəcəyinə və hər gecə saat 6-da qurultayın iclası olacağına qərar verilir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Britaniya Baş komissarının gəlməsi

Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətləri İngiltərə ştabından aşağıdakı teleqramı almışdır:

Azərbaycan Rəisi-vükəlası həzrətləri hüzuri-alilərinə

Bununla birlikdə, Tiflisdəki 27-ci firqə [diviziya] ştabından alınan teleqramı zati-aliləriniz hüzurlarına irsal qılıram [göndərirəm].

Ərkani-hərb miralayı [Qərargah polkovniki] (imza)

Tiflisdəki 27-ci firqə ştabından alınan 981 nömrəli teleqram:

“Xariciyyə naziri ümuma elan etmək istəyir ki, siyasi vəzifə ilə onun tərəfindən mister Vordrop Zaqafqaziyaya göndərilmişdir. O, Britaniya Baş komissarı namını daşıyacaqdır. Gürcüstan, Azərbaycan və Ermənistan (İrəvan) cümhuriyyətlərinin rəsmi surətdə dövlətli Kral hökuməti tərəfindən təsdiq olunmalarına baxmayaraq, o, müvəkkil edilmişdir ki, məzkur [deyilən] hökumətlərlə sıx rəbitədə bulunsun və onun təyin edilməsi xüsusunda Paris Sülh Konfransında olan hökumət müvəkillərinə məlumat veriləcəkdir.

Baş komissar məiyyətində [müşayiətçi qismində] mister Uet, mister Milqan, Qrandi və bir daha başqası olacaqdır. Mister Vordrop münaziələrlə mümaniət [münəqişələrə maneçilik] etmək üçün hər vasitə ilə səy edəcək, öz qüvvəsini sərf edəcəkdir və əlavə, Britaniya ticarəti mənafeini Qafqaziyada güdərək o xüsusda izahat verəcəkdir.”

- İngilis Komandanlığı Bakı cəmiyyəti-xeyriyyələrinə üç milyon yarım manat pul ianə etmişdir. Bu məbləğin 480 min manatı Rus Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə, 180 min manatı Yəhudi Cəmiyyəti-Xeyriyyə-

sinə, 210 min manatı Erməni Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə və 320 min manatı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə verilib, qalanı uşaqlar ocağı, uşaqlar mərixanası [xəstəxanası] və qeyri cəmiyyətlərə təqsim olunacaqdır [bölüşdürüləcəkdir].

İngilislər və darülfünun

Darülfünun [universitet] komissiyası ingilislərdən 40.000 manatlıq kəndiləri ticarət məktəbində olan, kəndi mərixanalarında işlətdiyi əsbabları [ləvazimatları] almışdır. Bu şeylər vanna, truba və qeyri bunun kimi əsbablardan ibarətdir. Hərçənd tüccardan bu şeylərə verilən məbləğdən çox artıq təklif edirlərsə də, ingilislər onların təkliflərini rədd edib məktəbdə işlənmək üçün məktəb komissiyasına aşağı qiymətə vermişdir. Bundan başqa, ingilislər məktəb üçün başqa şeylər bağışlamışdır. Məktəb komissiyası İngilis Komandanlığına göndərdiyi kağızda izhari-təşəkkür etmişdir.

İngilislərin getməsinə dair

İngilis Dəniz Nəqliyyatı İdarəsində xidmət edən bir dəstə ingilis avqust ayının 21-də Batumdan İngiltərəyə getmişdir. Şu dəstənin rəisi keçmişdə Müamilat [Nəqliyyat] şöbəsinin rəisi Yanqdır.

Kontrolun Azərbaycana təhvil verilməsi

Avqustun 20-də ingilislərin dəniz nəqliyyatı və “Rus”, “Samolyot” və “Qafqaz və Merkuri” kimi ticarətxana nümayəndələri arasında olan iclasda dəniz kontrolunun Azərbaycan Hökumətinə təhvil verilməsi təhti-qərara alınmışdır. Şu təftişə-

tın rəisi Türuq-Məabir [Nəqliyyat-Rabitə] naziri Xudadad bəy Məlikaslanov olacaqdır.

İskələ idarəsində

Türuq və Məabir rəisi Ticarəti iskələ [Ticarət limanı] rəisindən xahiş etmişdir ki, şu idarədə xidmət edən müsəlman zabitlərinin siyahısını yazıb ona göndərsin.

Osmanlı lirəsi

Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü avqustun 19-da tamojna xidmətçisi Quliyev “Abu” gəmisinin kamaneyərindən 400 Osmanlı altın lirəsi tutmuşdur. İndiki qiymətlə bu məbləğ 160.000 manat edir.

Dövləti Bankın Azərbaycan Hökumətinə verilməsi

İngilis Komandanlığı Dövləti Bankın [Dövlət Bankının] Azərbaycan Hökumətinə verilməsi xüsusunda Azərbaycan Hökuməti ilə ciddi müzakirəyə girmişdir. Bu xüsusda bir iclas olmuşdur. Axırncı Vükəla Şurası, İngilis Komandanlığının iştirakı ilə avqustun 20-də olmuşdur.

Batumda

Batumdan xəbər verirlər ki, bizim məhəl kibrit ilə məmludur [doludur]. Avqustun 12-dən 19-na qədər gəmidən 120 min yeşik kibrit boşalmışdır.

Yeni məcmuə

Bu günlərdə Bakıda “Səhnə və həyat” adlı rusca yeni məcmuə nəşrinə başlanacaqdır. Hər nüsxəsinin qiyməti 5 manatdır.

İdil-boyu türkləri arasında

Bakı qubernatoru 17 həziran [iyun] 9028 nömrəli məktubu ilə Bakı polis-meysterinə xəbər verir ki, İdil-boyu türklərinin Balaxanski və Maqazinni küçələrinin küncündə məscid bina etmək üçün ümumi iclas tərəfindən intixab edilmiş [seçilmiş] Maliyyə komisionunun üzvləri və namizədləri təsdiq edilir.

Həqiqi üzvlər bunlardır: Ramazan Tanrıqulov, Hüseyn Sübhanqulov, Hüseyn Müzəffərov, Səlahəddin Möhtacəddinov, Sabir Qabiyev, Xeyrulla Parolin, Zakir Denkayev.

Namizədlər: Zərif Akçurin, İshaq Akçurin və Qazilxan Baybekov.

Təşəkkür

Həmin komitet 8 ağustos iclasında qərar qoymuşdur ki, Vladiqafqaz taciri İsay Lobodin Zalkinə məscid binası üçün 25 min manat ianə verdiyindən səmimi təşəkkürünü izhar etsin. Həmin məscid üçün verilən ianələrin miqdarca ikincisidir. Birinci böyük ianə 50 min rublə miqdarında Hacı Zeynalabdin Tağiyev vermişdi.

“Van” gəmisi və bolşeviklər

“Van” gəmisinin komandiri Bakı ticarət iskələsinin idarəsinə şu gəminin bolşeviklər tərəfindən zəbt olunması haqqında böylə məlumat vermişdir:

İyul ayının 28-də KAMVO gəmi şirkətinin gəmisi “Van”, Bəndər Gəzdə “Naslednik” adlı körpüdə dayanıb minik götürüb Məşhədsər-Ənzəli-Bakı təriqi [yolu] ilə azim olmaq [yola düşmək] istərkən axşam saat 6-da gəminin yanına silahlanmış miniklərlə “Pereboynya” adlı barkas gəlib “Van” gəmisindən neft is-

təmişlər. 40 dolça neft aldıqdan sonra bunlar barkasdan gəmiyə keçib gəminin kapitanını odaya çəkib tələb etmişlər ki, hamı minikləri (400 nəfər imiş) gəmidən çıxartsın. Kapitan təklifi qəbul etməyə məcbur olmuşdur. Saat 9-da miniklər boşaldıqdan sonra silahlanmış bolşeviklər barkasdan gəmiyə minib yola düşmüşlər. KAMVO gəmi şirkətinin “Van” gəmisinin agentini bolşeviklər gedənə qədər həbs etmişlərdir.

Bakı Birinci ali-ibtidai məktəbi

Bakı Birinci ali-ibtidai məktəbinə daxil olmaq istəyənlər avqustun 31-nə qədər ərizə verməlidirlər. Duxul [qəbul] imtahanı sentyabrın 2-də, təkrar imtahanlar isə sentyabrın 11-də olacaqdır.

İclas

Bakı Türk Müəllimlər İttifaqı idarəsi ağustosun 24-də təcili ümumi iclas dəvət edir. Həman iclasda Bakıda açılmış Müəllimlər Qurultayına nümayəndə olaraq iki müəllim və iki müəllimə intixab olunmalıdır [seçilməlidir]. İclas axşam saat 5 radələrinə təyin edilir. Əgər saat 5-də kafi dərəcədə toplanmasalar, ikinci iclas saat 6-da açılıb qanuni hesab olunacaqdır. Müəllim və müəllimələrin iclasa gəlmələri rica olunur. İclas Bakı Birinci realni məktəbində kurslar odasında olacaqdır, üçüncü mərtəbədə.

On min manat

Avqustun 19-cu gecəsi Bibiheybətə Kəspə Cəmiyyətinin mədəninə su godlarının [çəlləklərinin] yanında qayıqla boğulmuş Baraqim Tumasovun meyiti tapılmışdır. Mədən gözətçisi Murad Əhmədovun deməyinə görə, Tumasovu fəhlə

Yeqbiyans ilə qorodovoy Qurban öldürmüşlər imiş. Qurban qaçıb gizlənmişdir. Məlum olduğu üzrə bunu öldürməyin cəhəti bu olmuşdur ki, guya məzkurun [adı çəkilən şəxsin] libasına 10000 manat tikilmiş pulu vardır. Öldürdükdən sonra Tumasovdan bu pul çıxmayıbdır.

Oğurluqlar

- İngilis Komandanlığının dəniz kənarında olan dəniz ştabının qapısını naməlum bədəfkarlar [cinayətkarlar] kəsib kontora daxil olmuşlar. Burada Ağaqəni Məhəmmədovun dəmir kassasını sındırmaq üçün mexanizmini aparmışlar.

- Sofiya Kripkovskaya polisəyə məlum etmiş ki, avqustun 18-ci gecəsi o yatdığı zaman açıq balkondan onun evinə daxil olub 16500 manatlıq qızıl-gümüş əşyalar aparmışlar.

- Vahab Mirzəyev polis idarəsinə məlum etmişdir ki, əyalı Mariya Odişelidze evindən bir çox qızıl-gümüş şeylər və 236.700 manat nağd pul götürüb bilməyir Bakıdan nerəyə fərar etmişdir.

- Avqustun 17-ci gecəsi üçüncü uçaştokun qorodovoyu Əsgər Hüseyinov yatdığı zaman divarını deşib evindən bir çox ev əşyası və 17400 manat nağd pul götürmüşlər. Polis təftiş etdikdə Məhəmmədli Seyfulla oğlu ilə Həsən Hacı Kərim oğlundan şu əşyaların bəzisi tutulmuşdur.

Mühazirə

Sabunçu-Balaxana mədənlər mərkəzi “Müsavat” şöbəsi idarəsi bütün Sabunçu, Balaxana, Zabrat, Ramana dairələri mədənlərində çalışmaqda olan müsəlman işçi qardaşlarımıza elan edir.

İşbu ağustos ayının 26-da səşənbə [çərşənbə axşamı] günü saat 2 bədəzzəval [günortadan sonra] Mərkəzi şöbə təşəbbüsü ilə Balaxana krujokunda mühazirə məclisi tərtib veriləcək. Məclisdə ədibi-möhtərəm Rəsulzadə Məhəmməd Əmin əfəndiləri tərəfindən mühazirə oxunacaq və elani-istiqlal etdiyimiz vaxtdan hal-hazır qədər keçirmiş olduğumuz siyasi böhranlara və müşkülət içərisində əldə etmiş olduğumuz müvəffəqiyyətlərə və vəziyyəti-hazirəmizə və icabatına [ehtiyaclarına] dair ətrafı ilə məlumat verilməkdir. İşçi qardaşlarımız bütün Azərbaycan xalqıya qiymətli və arzu olunan bu kimi mühazirə məclisindən istifadəni qənimət sanaraq dəfül-vaxt etməyəcəklərinə [vaxt itirməyəcəklərinə] əminiz.

*Balaxana mədənlər mərkəzi
“Müsavat” idarəsi
Sədr əvəzində katib: İmza*

Birjada

Bu axır iki gündə qiymət çox tənəzzül etmişdir. Xırda Kerenski 10 %-dir. Xırda Nikolay parası 80 faizə düşmüşdür. 100-lük 300 manatdır. 500-lük 1300 manatdır. Kerenski minlik 1250 manat və 250-lik 1200 manatdır. Tiflis parası iki yarım faizdir. Osmanlı altun lirəsi 400 manatda durmuşdur.

BALAXANA MƏKTƏBİ

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət Firqəsi “Müsavat”ın Balaxana kənd şöbəsi
Möhtərəm müdir əfəndi, sizdən aci-

zanə rica edirəm ki, mənim bu neçə kəlmə sözümü qəzetəyinizdə dərc edəsiniz.

1906-cı ildə Balaxana kəndində neçə illərlə arzu etdiyimiz bir zükur [oğlanlar] məktəbi bina etdilər. Həman məktəb binasını yapanlara artıq dərəcədə izhəri-təşəkkürümüzü yetirdik. Məktəb binasını bitirdilər. Bakı “Nəşri-Maarif” Cəmiyyəti tərəfindən kənd çocuqlarına təhsil-kamalat üçün türk və rus müəllimləri göndərdilər. Artıq səy və həvəslə çocuqlarımız məktəbə gəlib neçə illər etdikləri arzuya nail oldular. Dörd sənə müddətində həman müəllimlər çocuqlara gözəl bir surətdə təlim verirdilər.

Dörd sənənin müddətində həman müəllimlər sayəsində məktəb çocuqları gözəlcə imtahanlarını verib şəhadətnamələrini aldılar və məktəbdə təhsil bitirən çocuqlar ən gözəl dərəcədə savadlı oldular. Böylə ki, möhtərəm Əhməd Kamal əfəndi zamanında firəngcə də təhsil etmişdilər.

Dörd sənədən sonra həman fəaliyyətli müəllimlərimiz nədənsə məktəbi buraxıb getdilər. Onlar gedəndən sonra yenə “Nəşri-Maarif” Cəmiyyəti tərəfindən başqa müəllimlər göndərildi. Lakin onlar həman keçmiş müəllimlər kimi fəaliyyətləri olmadı amma yenə çocuqlarımızı maarifdən məhrum qoymayıban onlara dərs verirlərdi. Bunlar dəxi təhsillərini bitirdilər, imtahanlarını verib şəhadətnamələrini aldılar, lakin dəxi o keçmiş şagirdlər kimi olmadılar.

Həman 1914-cü ildə Cahan müharibəsi başlandı. Sənədən-sənəyə müəllimlər azaldı və mütəəllimlər [şagirdlər] də müəllimlərin azalmağına baxıb çox miqdarda azaldılar və dərslərinə ciddi su-

rətdə baxmayırdılar. Axırda həman müəllimlərin əksəriyyəti ölüb də, məktəbimiz iki müəllimə tabe oldu.

Əlbəttə, iki müəllim əski beş müəllimin yerini tuta bilmədilər. Əvvəla, vaxtında təhsilə başlamayırdılar. İkinci, bir sinif içərisində iki sinfin şagirdlərinə dərs verirlərdi. Yəqin ki, o müəllimlərin vaxt-vaxtında gəlməməklərinə və mütəəllimlərin dərsə soyuq baxmaqlarına səbəb söylədiyimiz Cahan müharibəsi, yaxud başqa bir nöqsan işləri oldu.

Lakin bu sənə yeni təşkil olunmuş cavan hökumətimizin sayəsində məktəbimiz yenə əski qanun üzrə getməsinə və yenə həman məktəbdə ildə üç-dörd müəllimlər göndərilib çocuqlarımızı təhsilə öyrətmələrinə və kənd məktəb rəislərinin dəxi gələcəkdə məktəbə soyuq baxmayacaqlarına ümidvarız.

Katib: Şirmirzə Babazadə

* * *

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Balaxana kənd şöbəsi vasitəsilə Balasadıq Zeynalzadənin sədarəti ilə və Şirmirzə Babazadənin katibliyi ilə və idarə azalarının [üzvlərinin] əksəriyyətiylə həman bu ağustos ayının 22-də üç nəfər heyətdən ibarət Müsaliyə və mürafiə [Barışıq və məhkəmə] şöbəsi açılmışdır. Həman şöbəyə atidəki [aşağıdakı] şəxslər intixab olunmuşdur [seçilmişdir]:

1) Əli Kərimzadə, 2) Hümmət Manafzadə, 3) Qulu Məhəmmədzadə.

Bununla, cəmi rayonda olan fəhlələrə bildiririz ki, həman bu ağustos ayının 23-dən etibarən cəmi şikayətçilərin ərizələri qəbul olunur.

Ünvan Balaxanada Türk Ədəmi-Mər-kəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Balaxanı kənd şöbəsi, “Nəşri-Maarif” Cəmiyyəti zükur [oğlanlar] məktəbinin binasıdır.

Katib: Şirmirzə Babazadə

AZƏRBAYCANDA

Lənkərana göndərilmiş olan Azərbaycan qüvayi-əsgəriyyəsi [hərbi qüvvələri] rəisi tərəfindən Lənkəran uyezdi [qəzası] əhalisinə xitabən böylə bir müraciətnamə nəşr edilmişdir:

Qrajdanlar [vətəndaşlar]!

Birdəfəlik qrajdanlar müharibəsinin önünü alaraq məhəllində [yerində] nizam və qayda bərpa etmək və siz günahsız camaatı qatillərin və zorbaların əziyyə-tindən xilas etməyə əmr almış qitəti-əsgəriyyəni [hərbi hissələri] Azərbaycan Cümhur hökuməti əmri ilə Lənkəran uyez-dinə göndərirəm.

Azərbaycan ordusu Azərbaycanın ay-rılmaz parçası olan Lənkəran uyez-dində yaşayan əhali arasında qanun vəz etmək [qoymaq] üçün gəlirlər.

Əhalini idarə etmək üçün tez bir vaxt-da müsəlləh [silahlı] qüvvə sayəsində uyez-din hər tərəfində mülkiyyətə hökumə-ti təşkil olunacaqdır.

Siz Azərbaycan Cümhuriyyətinin hü-quqca tam müsəvi [bərabər] qrajdanları olduğunuzdan, salim yaşamaq üçün uyez-dinizdə bütün mənası ilə əsəyiş və nizam bərpa olunmasını arzu etməniyə inanı-ram. Binabərin [buna görə] bir çox vasi-tələrlə uyezddə nizam və intizam bərpa olunmasına yardım edərək, Azərbaycan

Hökuməti nümayəndələri ilə gözəl müa-milədə [rəftarda] bulunub qanuna mü-vafiq bütün əmrlərinə, əlbəttə, öz arzu-nuzla itaət və əməl edərsiniz.

Bununla bərabər, “Muğan Cümhuri-yəti” adını daşıyan və qeyri kəndi başına təşkil olunmuş növbənöv şuraların və komitələrin meydana gəlməsinə və ya-şamasına qətiyyət rüxsət verilməyəcə-yini indidən xəbər verirəm. Lənkəran uyez-dində ancaq Azərbaycan Cümhuri-yəti hökumətinin hakimiyyəti qəbul olun-malıdır. Məzkur [deyilən] hökumətin əmr-lərinə itaət etməyənlər əsi sayılaraq ida-reyi-örfiyyətə qanunu mövcibi [hərbi rejim qanununa əsasən] mühakimə olunaraq cəzalanacaqdır.

Qitəat komandanının əmri ilə əhali silahlarını təslim etməlidir. Əmrə itaət etməyənlər isə hərbi məhkəməyə veri-ləcəkdir.

Uyezddə yaşayan rus camaatını Azər-baycan Cümhuriyyəti qrajdanları saydı-ğımızdan, məzkurlar hüquqca uyezddə ya-şayan o biri millətlərlə bərabər olduqları üçün rus camaatına əziyyət verməyə və soymağa kimsəyə qəti surətdə meydan verməyəcəyimi xəbər verirəm. Rus ca-maatının malını, canını mühafizə etmə-yə söz verərək, onlardan bütün mənası ilə qanuna itaət və əmrlərə əməl etmə-lərini tələb edirəm.

Silahla qarşı duranlar kamilən edam ediləcəkdir. Əsgərlər qarşı duranlarla amansız olunmaları üçün əmr almışlar-dır.

Bu və yaxud o vasitələrlə əsgərlərə və hökumətə qarşı durdurmaq qəsdı ilə əhali arasında təbliğət yaparaq məzkur-ları qələyana gətirmək istəyənlərə bal-

ada məzkur [yuxarıda deyilən] əmri şimdindən xəbər verirəm.

Sülhpərvər qrajdanlara əziyyət və zülm edənlər şiddətli cəzalar görəcəkdir. Əs-gərin əhalini incitməməsi üçün kəndi tərəfindən tədabiri-lazimədə bulunması üçün qitəat komandanına da əmr verilmişdir.

9 ağustos 1919

Bakı

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hərbiyyə naziri Birinci fəriq [Ordu generalı] Mehmandarov

* * *

Göyçay qəza naçalnikı Bakı qubernatoruna məlum etmiş ki, onun binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Vəng kəndinin sakini Danilyan-Kasparyan hökumətin əleyhinə təbliğatda bulunmağına görə bir ay həbsə alınmışdır.

Kəndlilərin şikayəti

Şamaxı kənd camaatı Bakı qubernatoruna müraciətən təvəqqe etmişlər ki, Şamaxı qəzası Mədrəsə kəndinin sakini Markar Tavkilyevin camaat arasında erməni-müsəlman iğtişaşına bais ola biləcək fitnələr salmasına görə onu həbsə alsın. Tavkilyev bu fəqərəni [əhvalatı] bilib qaib olmuşdur.

Qaçqınlar arasında yatalaq

Şamaxı qəzasında İrəvan qaçqınları arasında yatalaq intişar bulmaqdadır [yayılmıqdadır] və hər gün neçə nəfəri aparır. Xəstəliklə mübarizə etmək üçün Şamaxı qəzasına həkim Vladimir Levin göndərilmişdir.

Yüzbaşından şikayət

Şamaxı qəzası Xıdırlı kəndinin sakini Bakı qubernatoruna ərizə verib həmin kəndin yüzbaşısı Mehrəli Səlim oğlunun biqanun [qanunsuz] rəftarını göstərərək onlara başqa bir yüzbaşı təyin edib, kəndilərini bunun əlindən xilas etməklə bərabər, məzkur [deyilən] yüzbaşını məhkəməyə çağırmasını xahiş və təvəqqe etmişlər.

İDARƏDƏN CAVABLAR

El imzası ilə yazan əfəndiyə: Əvvəla, adınızı və ünvanınızı açıq yazmasanız, məqalənizə əhəmiyyət verilməz, dərc edilməz. Saniyə [ikincisi], əgər Çalılı qəryəsinin [kəndinin] kəndxudası, doğrudan da, camaatdan pul və taxıl yığır və rüşvət alıb adamların yaşını artıq, ya əskik yazırsa, el tərəfindən yazmış olduğunuz müxabirədə [xəbərədə] həmin camaatdan bir çox adamın imzası olmalıdır ki, el tərəfindən yazıldığı anlaşılınsın. Salisən [üçüncüsü] də, doğru isə həm bizə çox imza ilə xəbər verin, həm də camaat hökumət idarələrinə ərizə versin.

Quba, “Kəşi oğlu” əfəndiyə: Nə hesab edirsən et, amma sən kimin dərvişin nağılı Qusar çayxanasında yaxşı iş keçər.

Yoldaş əfəndiyə: Görüşməyə ehtiyac var.

Qutqaşəndən yazan əfəndiyə: İmzasız yazılan şey dərc edilməz.

Azərbaycanlı M. əfəndiyə: “Naqil”, ya vəsaili-“nəqliyyə” yoxluğundan “nəql”iniz ancaq səbətə “nəql” edilə bildi.

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir

hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğu-na mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

Diş həkimi B. L. Levin

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər, kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ədək, axşam saat 4-dən 8-ədək. Adres: Sisyanski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

7440

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul

edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

İtibdir

Əliisgəndər Hacı Abdulcabbar oğlu Bağirovun Zaqafqaziya Ruhani İdarəsindən 1916-cı ildə avqust ayının 16-da aldığı 4023 nömrəli metrik şəhadətnaməsi itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

7439

İtibdir

Hənifə Babaəli oğlunun Şağan kəndinən aldığı pasportu itib, etibardan saqitdir.

7438

İtibdir

Heybət Allahqulu oğlunun Kiş kəndindən aldığı pasportu və Əxzi-Əsgər [Hərbi Çağırış] İdarəsindən aldığı şəhadətnaməsi itib. Etibardan saqitdir.

7485

İtibdir

Molla Mirəhməd Molla Əhməd oğlunun 1901 tarixində Müfti İdarəsindən aldığı 844 nömrəli şəhadətnaməsi (attestati) itib. Etibardan saqitdir.

7582

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

“İttihadi-İraniyyan” məktəbində

səh. 413. “Sadovaya”: Bakıda, indiki Şövkət Ələkbərova küçəsi.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 415. “39/244 nömrəli”: qəzetdə “nömrəli” yerinə “tarixli” getmişdir.

səh. 416. “ona görə də vəziyyəti-hazirəni olduğu kimi təhkim edir”: cümlənin doğru başa düşülməsi üçün mətnin bu hissəsində “ona görə də” yerinə “halbuki” olmalıdır.

Sülh ətrafında

səh. 418. “Serb-Slovak”: güman ki, “Serb-Sloven” olmalıdır; qəzetdə belə getmişdir.

İran işləri

səh. 418. “11 şəhri-şəvval 1337”: tarix hicri təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 10 iyul 1919-cu ilə uyğundur.

Türküstanda

səh. 420. “Sokolov”: qəzetdə bu soyadı təhrif edilmişdir.

Kuşka: Türkmənistanın cənubunda şəhər; indiki Sərhədəbad şəhəri.

Paris xəbərləri

səh. 422. “Səbiq rus sūfərası və rus siyasiyyunu müşavirəsi”: Keçmiş Rusiya imperiyasının xarici strukturlarının birləşmiş nümayəndəliyi kimi 1918-ci ilin axırlarında Parisdə yaradılan siyasi qurum olan Rus Siyasi Müşavirəsi [Русское политическое совещание] nəzərdə tutulur.

Bir müsahibə

səh. 423. “Şirvanlı Şərif bəy”: söhbət Məhəmməd Şərif Əfəndizadədən gedir.

Bakı xəbərləri

səh. 431. “Balaxanski və Maqazinni”: Bakıda, indiki Füzuli və Süleyman Rüstəm küçələri.